

Undervisningsmateriale

Undgå spoilers!
Læs IKKE novellen før jeres teaterbesøg!

PRÆSTEN I VEJLBY

FOLKE
TEATRET

INDHOLD

Teatret farver tilværelsen	2
Kære underviser	2
Om forestillingen	3

FØR FORESTILLINGEN	4
For forståelse og forventninger til teatret og forestillingen	4
Opgave – Forberedelse	4
Refleksion	5
Opgave – Klassiker på teatret, en støvet omgang?	5

I TEATRET	6
Praktisk information om jeres teaterbesøg	6

EFTER FORESTILLINGEN	7
Refleksion	7
Opgave – Den subjektive oplevelse	7
Forestillingsanalyse	8
Opgave – Forestillingsanalyse	8
Anmeldelse	10
Opgave – Skriv en anmeldelse	10
Øvelser på gulv	11
Opgave – Leg med roller, undertekster og retninger	11
Debat	13
Opgave – Retssikkerhed, kildekritik og fake news	13
Værklæsning og remediering	14
Opgave – Værklæsning	14
Opgave – remediering	15
Perspektivering	17
Opgave – Skriv selv dramatik	17
Litteratur og referencer	18

TEATRET FARVER TILVÆRELSEN

Når du sætter dig til rette i teatrets røde plyssæder, har vi gjort vores ypperste for at give dig en oplevelse ud over det sædvanlige. Vi lever og ånder for at skabe det rum, hvori følelserne kan få frit spil; du skal ikke kun blive en oplevelse rigere, vi ønsker også at ramme dig lige i hjertekulen. Når rampelyset tændes, kommer alle sanser i spil, og vi kan i bogstavelig forstand, høre, lugte, se, føle og somme tider smage hinanden – og vi elsker det.

En teateroplevelse giver dig ikke et sandfærdigt billede af scene-kunstens mangfoldighed. Du bliver nødt til at opleve forskellige genrer og lade dig blive opdraget, pirret og til tider provokeret, så du i mødet med teatret kan udvide dine vanlige kulturpræferencer.

Det er en stor oplevelse at gå i teatret, for du oplever autenticitet, der også forpligter dig over for dem, som står på scenen. Teatret er live, og derfor bliver hver forestilling unik, og som publikum er du ikke usynlig, men en kærtkommen medspiller i forestillingen. Du kan grine eller græde højlydt, blive chokeret, forskrækket, frastødt, vred, varm, vemodig og lade dig rive med af historien, ordene, skuespillerne, kostumerne, lyset, scenografien, musikken, stemningen eller dine medpublikummer. Din oplevelse breder sig i hele teatersalen og blander sig med de andre publikummer, og så er det, at du nemt kan blive indhyllet af en kæmpe fællesskabsfølelse.

Teatret kan nuancere tilværelsen. Om du oplever en storslået eller helt intim forestilling, så får du serveret indhold for øjnene af dig, der skærper dine refleksioner om dig selv, menneskene omkring dig, og det samfund du lever i.

Teatret er på alle måder magisk og skaber oplevelser, du ikke kan finde andre steder i samfundet.

Vi glæder os til at dele dem med dig!

FOLKETEATRET

KÆRE UNDERVISER

UNDGÅ SPOILERS!

Uanset hvor fristende det kan være at klæde eleverne godt på inden teaterbesøget, opfordrer vi til, at I ikke læser og dermed ødelægger slutningen af Blichers novelle. For en stor del af oplevelsen med vores True crime teater-version af PRÆSTEN I VEJLBY er de mange plottwists.

For at klæde eleverne på til oplevelsen, kan I med fordel tale om selve det at gå i teatret, forforståelse, tidligere teateroplevelser og alt det der ligger rundt om forestillingen. Det giver vi nogle ideer til her i materialet. Hvis I vil forberede dem på tematikken i forestillingen brug endelig stykket i undervisningsmaterialet der heder OM FORESTILLINGEN.

Desuden har vi samlet en række ideer til jeres videre arbejde med forestillingen. Her vil I finde materiale både til selv at arbejde ”på gulv” med replikbehandling og undertekst, I vil finde ideer til at arbejde med kildekritik ud fra forestillingens, tematikker og ud fra nyere true crime samt ideer til æstetiske værklæsninger og hvordan man kan nyfortolke en kanoniseret klassiker. I kan også selv prøve kræfter med at omskrive virkelige hændelser til dramatisk materiale. Endelig har I mulighed for at arbejde med teateranmelderi som genre – og deltage i vores konkurrence i dette, hvis I har lyst. Materialet kan foldes ud på et utal af måder, og vi giver blot ideer. I kan vælge og vrage som det passer til jeres behov.

Forestillingens tematikker og de forskellige øvelser kan indgå som materiale i undervisningen i f.eks. dansk, drama, samfundsvidenskab og religion og er udarbejdet med afsæt i de relevante fag og kompetencemål der er opstillet det gymnasiale niveau, hvor vi indskrifter os i lærerplanerne på uvm.dk.

Rigtig god fornøjelse!

OM FORESTILLINGEN

”Nogen lyver. Nogen er skyldig. Og hvem er det så?”

(Replik fra forestillingen)

Så let kan det egentlig siges – og så svært er det etiske dilemma og forestillingens præmis. For hvordan finder man den skyldige? Hvor meget bestemmer folkestemningen og hvordan udføres en uvildig efterforskning bedst? Og hvad sker der når private interesser, voldsomme følelser, rygter og tvivl spiller ind?

Alle borgerne i Vejlbj, en lille fredelig midtjysk by, er rystede. Præsten har haft et skænderi med sin karl, Niels, der nu er sporløst forsvundet. Byens nye og uerfarne herrefoged, der også er præstens kommende svigersøn, tvinges til at opklare sagen. Men da efterforskningen går i gang, og begivenhederne rulles ud, vælter skeletterne ud af skabet, og en grum historie om gammelt nag, forsmået kærlighed og flosset moral ser dagens lys.

Det kunne lyde som en vaskeægte true crime historie, og det er lige netop, hvad PRÆSTEN I VEJLBY er. Handlingen er nemlig baseret på virkelige begivenheder, der fandt sted omkring 1626 i Vejlbj Sogn ved Grenå og beskrevet af Steen Steensen Blicher i novellen af samme navn fra 1829. Novellen er et stykke danmarkshistorie og en del af Kulturministeriets Kulturkanon.

Nu er den uhyggelige og mystiske historie blevet til en krimi-forestilling, hvor publikum er en del af slagets gang.

BASERET PÅ NOVELLE AF:
MANUSKRIFT:

Steen Steensen Blicher
Johannes Lilleøre og Henrik
Grimbäck

ISCENESÆTTELSE:

Henrik Grimbäck

SCENOGRAPHI:

Mie Riis

LYSDESIGN:

Mads Lindegaard

LYDDESIGN:

Michael Roger Henriksen

MEDVIRKENDE:

Rolf Hansen, Fanny Louise
Bernth, Tobias Shaw

FØR FORESTILLINGEN

FORFORSTÅELSE OG FORVENTNINGER TIL TEATRET OG FORESTILLINGEN

FAG: Alle

Vi har alle forventninger og forforståelser til en forestående oplevelse. Når vi deler disse med hinanden, kan vi åbne oplevelsen og vores eget ståsted i den. Med denne forberedelse får vi en øget bevidsthed om, hvad der skal ske, og hvordan vores forventninger påvirker os. Men også en bevidsthed om, hvordan vi selv påvirker oplevelsen.

Det gør os til mere bevidste teatergængere og kulturforbrugere. Ingen har ret eller uret, da vi selvsagt oplever individuelt.

I følgende øvelse skal I gribe de erfaringer I har fra teatret og forsøge at undersøge, hvordan disse erfaringer kan påvirke jeres forventninger både positivt og negativt, når I skal se **PRÆSTEN I VEJLBY**.

OPGAVE – Forberedelse

Selvstændige noter

Du skal nu tænke på en teateroplevelse du har haft. Måske den seneste forestilling du har set, måske en forestilling, der har gjort stort indtryk på dig.

Svar på følgende spørgsmål:

- Hvordan oplevede du selve teatret?
- Hvordan oplevede du forestillingen?
- Hvem var du sammen med?
- Havde sammenspillet mellem teatret og dem du var sammen med nogen betydning for den forestilling du så?
- Eller nogen påvirkning af din tilgang til forestillingen?
- Hvordan tror du dine tidligere erfaringer vil påvirke dine forventninger til den kommende forestilling du skal opleve? Måske har du været på Folketeatret før?
- Hvad tror du, det betyder for dine forventninger?
- Måske har en af dine venner sagt noget om teatret eller forestillingen, der har påvirket dig?
- Måske har du læst en anmeldelse, der har farvet dine forventninger?

Hvis du ikke har været i teatret før, kan du prøve at forestille dig, hvordan det ser ud, hvordan man opfører sig i teatret, og hvilke forventninger du har til en teaterforestilling.

I klassen

Snak om jeres teateroplevelser, forforståelse og forventninger to og to eller i plenum i klassen. Lav evt. et samlet mindmap

I skal nu snakke videre om, hvad I forventer af forestillingen **PRÆSTEN I VEJLBY** og spørge hinanden:

- Hvad får titlen dig til at tænke på?
- Hvad tror du, der vil ske på scenen?
- Hvordan har du det med at skulle i teatret?
- Hvorfor tror du, at du har det sådan?

REFLEKTION

FAG: Dansk, Dramatik

Måske ved du allerede, at forestillingen I skal se, er baseret på Steen Steensen Blichers novelle af samme navn? Novellen kom i 2006 på Kulturministeriets Kulturkanon-liste indenfor litteratur; altså listen over de værker, som et udvalg på daværende tidspunkt fandt så vigtige for vores fælles kulturforståelse, at de burde være en del af vores allesammen fælles pensumliste for god dannelse.

Blichers novelle er udgivet i 1829 og baseret på virkelige hændelser der fandt sted omkring 1626. Det vil sige at Blichers novelle har 200 år på nakken og at han baserer sin fortælling på begivenheder der har udfoldet sig 200 år før hans egen tid. Med alle de muligheder for fortolkninger der ligger i den tid der er gået, samt i "oversættelsen" mellem genrer fra "virkelige hændelser" over digterisk novelle og til nyfortolket dramatisk opsætning.

Men har en novelle der er skrevet for 200 år siden, om en ægte kriminalsag, der allerede ved novellens udgivelse havde tilsvarende 200 år på bagen, stadig relevans? Og hvordan fortolkes den til teaterformatet, på en måde hvor oversættelsen fra en genre til en anden, giver nyt liv til fortællingen?

OPGAVE – Klassiker på teatret, en støvet omgang?

Ligesom ovenfor kan I tale videre om forventninger til en *klassiker*.

Skriv noter til følgende spørgsmål:

- Har du forhåndsviden om Steen Steensen Blicher?
- Hvad tænker du når du ved, at teaterstykkets oplæg stammer fra hans forfatterskab?
- Hvad får titlen dig til at tænke på?
- Hvad tror du, der vil ske på scenen?
- Hvor relevant tror du, at stykket vil være for dig og det liv du lever?
- Har du forventninger til hhv. klassiker og kanon?
- Hvad tænker du om de to begreber?
- Er der i vores tid overhovedet behov for at interessere sig for klassikere og kanon?
- Og hvad med dannelse?
- Er det et begreb der stadig har en værdi i vores samtid?

I TEATRET

PRAKTISK INFORMATION OM JERES TEATERBESØG

FORBEREDELSE

- Forestillingen spiller på **Folketeatret i Nørregade 39**. Det er nemt at komme derhen med metro/tog/bus til Nørreport station.
- Forestillingen spiller på vores **Store Scene** og på billetten står hvilken plads I skal sidde på.
- Jeres lærer har også fået en salsplan tilsendt hvor jeres pladser er markeret.

Er man i tvivl om noget er man altid velkommen at række ud til vores personale i foyeren.

TIDER

Dørene til teatret åbner 60 minutter før forestillingen starter.

Kom i god tid – dvs. mindst 30-20 minutter før forestillingen starter så I kan nå at orientere jer, købe noget i baren eller tisse af.

Dørene til selve salen åbner 15 minutter før forestillingen starter. Forestillingen starter til tiden og man forstyrrer rigtigt meget hvis man kommer for sent.

Forestillingen varer ca. 2 timer og 20 minutter inkl. pause. Baren er åben i pausen, og det er ok at tage drikkevarer med ind i salen.

DRESSCODE

Der er ingen dresscode. **Kom som I selv synes** at I er komfortable. Hvis man har lyst, er man velkommen at tage pænt tøj på, men det er slet ikke alle der gør det.

Der er garderobe både mod betaling og på eget ansvar.

MANERER

Vis hensyn. Der kommer mange forskellige mennesker i teatret, og derfor sidder man ikke med fødderne oppe på stolene, spiser ikke mad i salen eller smider sit affald på gulvet.

Man forholder sig stille under forestillingen for at ikke forstyrre hverken sidepersonen eller skuespillerne på scenen.

Mobiltelefoner skal være på lydløs eller flytilstand og ikke tages frem under forestillingen. Hvis man tager sin telefon frem, lyser det rigtig meget op, og forstyrrer alle rundtomkring inklusive skuespillerne.

Af ophavsretslige grunde må man ikke filme eller tage billeder under forestillingen.

Man er velkommen at grine, græde, klappe og lade sig rive med under forestillingen – men naturligvis ikke forstyrre det øvrige publikum.

Rigtig god fornøjelse i teatret!

EFTER FORESTILLINGEN

REFLEKTION

FAG: Alle

Når I sætter ord på teateroplevelsen, udvider I jeres forståelse for scenekunstens virkemidler. Samtidig lagrer oplevelsen sig bedre i hukommelsen og det bliver nemmere at arbejde videre med indholdet, når I har noteret jeres første indtryk og observationer.

OPGAVE – Den subjektive oplevelse

Selvstændige noter:

Denne øvelse er god umiddelbart i forlængelse af forestillingen. Tag gerne noter allerede imens I stadig er på teatret eller lige når I er kommet hjem. De indledende noter er rigtig gode at tage for dig selv inden I begynder at udveksle en hel masse tanker om forestillingen.

- Hvad var dine umiddelbare indtryk?
- Hvad bemærkede du?
- Er der noget i forestillingen som undrer dig eller var der steder der rørte noget i dig følelsesmæssigt?

I klassen:

Ingen oplevelser er ens, og der findes ikke rigtige og forkerte svar til det følgende.

Når I er samlet i klassen igen, kan I med fordel sætte jer sammen to og to eller i plenum for at udforske jeres egen og hinandens teateroplevelse.

Besvar følgende spørgsmål så præcist som muligt:

- **Jeg husker bedst det øjeblik i forestillingen, hvor...**
(brug detaljer; hvad skete der? Hvordan var lyset og lydene? Hvorfor var det lige denne passage du hæftede dig ved? Hvilke følelser vakte den i dig?)
- **Det, der overraskede mig mest var...**
(prøv at gå i dybden hvorfor overraskede det dig? Hvad fik det dig til at tænke på?)
- **Jeg kunne bedst lide...**
(måske en af skuespillerne har gjort indtryk? Måske er det scenografien? Hvorfor er det lige den/det, der har gjort sig bemærkelsesværdig hos dig?)
- **Dét mindede mig om noget i mit eget liv...**
(er det noget konkret som en replik? Eller måske mere en stemning, der blev skabt hos dig? Udforsk relationen mellem forestillingen og dig selv. Hvorfor tror du, at det lige var dét du reagerede på?)

FORESTILLINGSANALYSE

FAG: Dansk, Dramatik

”Alt på en scene betyder noget” som professor i teatervidenskab Michael Eigtved skriver i sit værk *Forestillingsanalyse – En Introduktion*.

I en forestillingsanalyse er øvelsen at indkredse **hvad** forestillingen udtrykker og **hvordan** den udtrykker det ved hjælp af de scene-kunstneriske virkemidler (Lydlige og visuelle elementer som musik, sang, bevægelse, kostumer, mimik, gestik, kropssprog, masker, scenografi samt naturligvis tekst.) Alle elementer spiller sammen.

Selvom I har set den samme forestilling, kan I have vidt forskellige oplevelser og have markant forskellige tolkninger af det oplevede. Det er helt ok, og noget af det, der gør det spændende at arbejde med et levende materiale som teater.

Vær åbne og nysgerrige overfor hinandens tolkninger og husk, at der ikke er noget endeligt facit.

Husk også at alle nedslag i forestillingsanalysen består af både et beskrivende og et **fortolkende** lag. Ligesom ved tekstanalyse, hvor man citerer fra teksten, kan det være fordelagtigt at pege på præcise elementer i forestillingen, der understøtter jeres tolkninger. Her kan det være smart at støtte sig til forestillingsfotos fra Folketeatrets hjemmeside.

OPGAVE – Forestillingsanalyse

Lav din egen forestillingsanalyse.

Beskriv de enkelte elementer som vi har listet nedenfor. Fokuser på de elementer som du umiddelbart synes springer mest i øjnene. Se til sidst på den samlede udsigelse og skriv en fortolkning og perspektivering med udgangspunkt i din analyse af grundelementerne.

Handling:

- Hvad handler forestillingen om?
- Var der en handling, eller en dramaturgisk bevægelse?

Plot:

- Hvad er historiens plot/konflikt?

Tematikker:

- Hvilke temaer bliver belyst i forestillingen?

Spillestil:

- Hvordan kan spillestilen karakteriseres? (f.eks. naturalistisk skuespil, teatralisk, absurd, komisk, kropslig)
- Hvordan foregik skiftene mellem de mange roller?
- Hvordan var deres kropssprog, stemmebrug, gestik og mimik?

Karakterer:

Når karaktererne interagerer, udveksles der følelser og stemninger.

- Var karaktererne i kontakt med hinanden eller spillede de hver for sig? Læg også mærke til udvikling og/eller handling – eller mangel på samme.
- *Fysisk forandring:* Flytter nogen sig fra et sted til et andet?
- *Indre ændring i karakterer:* Bliver de klogere eller får ny indsigt?
- *Forandring i karakterer:* Bliver de ældre? Skifter de udseende? Skifter de social status?
- *Forholdet mellem karaktererne:* Går de fra uenighed til enighed eller den anden vej?
- *Et forløb over tid:* Sker der en udvikling fra den én dag til den næste eller fra scene til scene?

**OPGAVEN FORTSÆTTER
PÅ NÆSTE SIDE →**

Scenografi og kostumer:

- Hvordan ser scenen ud?
- Hvordan er rummet indrettet?
(farver, materialer, ting på scenen).
- Hvad vil scenografen gerne vise?
- Og hvad med kostumerne; Hvad siger de om karakterernes indre og ydre træk?
- Hvilke valg er der gjort?

Lys:

- Hvordan bruges lyset?
- Er der hurtige, bratte skift eller umærkelige overgange?
- Er det teatralisk eller tilnærmet naturalistisk?
- Hvilke forskellige stemninger er lyset med til at skabe?

Lyd:

- Hvordan bruges musik i forestillingen?
- Er der andre former for lyd i forestillingen?
- Hvordan var volumen, skift og hastigheder?
- Hvilken stemning er lydene og musikken med til at skabe?

Samlet fortolkning:

- Hvordan spiller analysen af de forskellige delelementer sammen?
- Er der noget som dominerer oplevelsen af forestillingen?

Perspektivering:

- Hvordan kan forestillingen spejles i forhold til det samfund, vi lever i, i dag?
- Hvorfor tror du, at Folketeatret har valgt at lave en forestilling som denne?
- Hvad fik forestillingen dig til at tænke over?
- Hvilket budskab får du med fra forestillingen?
- Hvilken betydning har Folketeatret som institution for netop denne forestilling?

ANMELDELSE

FAG: Dansk, Dramatik

Anmeldelser er enormt vigtige for teatre og de forestillinger, der bliver sat op. Nogle teatergængere vælger nemlig at lade sig 'føre' på baggrund af en anmelders udtagelser. Andre læser slet ikke noget forestillingsorienteret op til et teaterbesøg, men lader sig alene guide af egen interesse. En anmeldelse hører ind under litteraturgenren opinion. Her har afsenderen mulighed for at ytre sine subjektive holdninger, og formålet er at sætte fokus på et emne, overbevise, inspirere og provokere.

Nu skal I selv give jer i kast med anmelderkunsten. Uanset om du kunne lide forestillingen eller ej, så husk på, at en anmeldelse ikke kun er en vurdering af forestillingen med få eller mange stjerner, men også en tekst, der skal være interessant og underholdende at læse.

Du skal derfor ikke bare skildre din umiddelbare holdning til forestillingen, men komme med en god argumentation herfor og en interessant perspektivering.

Find inspiration til indhold og hvordan du kan opstille anmeldelsen ved at gå ind på ungttheaterblod.dk og den4vaeg.dk.

Kig også i dagblade som f.eks. Information, Politiken eller Berlingske. Undlad at se på anmeldelser for PRÆSTEN I VEJLBY da de kan forstyrre din egen tone og vurdering af forestillingen.

OPGAVE – Skriv en anmeldelse

Skriv din egen anmeldelse af PRÆSTEN I VEJLBY.

Som udgangspunkt skal din anmeldelse indeholde følgende elementer:

- **En beskrivelse af forestillingens væsentligste indhold.** Husk ikke at afsløre vigtige ting, som ville kunne ødelægge oplevelsen for modtageren.
- **Opbygges med** Fængende og holdningsbaseret overskrift/rubrik
- **Vurdering**, mellem 1-5 stjerner, hvor 5 er det bedste Faktaboks, instruktørens navn, skuespillernavne mm, spilleperiode, varighed. Find informationerne på folketeatret.dk
- **Manchet**, der kort og præcist uddyber overskriften/rubrikken
- **Byline**
- **Brødtekst**, selve artiklen med resumé, holdning, argumentation, evt. analyse og konklusion.

Når du har skrevet dit første bud på en anmeldelse, kan du nu finde en anmeldelse af PRÆSTEN I VEJLBY.

Hvordan stiller anmelderen sig over for forestillingen? Er du enig?

Kig på din anmeldelse igen og ret i den på de steder, hvor du har fundet inspiration fra den udgivne anmeldelse.

Husk at gøre sproget til dit eget.

ØVELSER PÅ GULV

FAG: Dansk, Samfundsfag, Billedkunst

Nu har I set PRÆSTEN I VEJLBY som teaterforestilling. Et af de ret betydningsfulde dramaturgiske greb der er anvendt i oversættelsen fra digterisk værk til scenisk repræsentation er en tydelig leg med roller.

Skuespillerne hopper ind og ud af karaktererne og har i manuskriptet blot rollebetegnelserne A, B og C. Det frigør dem til at kunne manifestere både Præsten, Herrefogeden Erik, Mette, Morten Bruus, diverse vidner og alle de øvrige karakterer som stykket befolkes af. Skuespillerne henvender sig desuden i flere forskellige retninger: De kan tale i karakter direkte til de øvrige karakterer (klassisk teater hvor den fjerde væg opretholdes), de kan i karakter tale monologisk til sig selv. Eller de kan henvende sig til deres medspillere og give regibemærkninger eller komme med instruktioner. Endelig kan de også henvende sig til publikum – både i karakter og som skuespillere. Ofte er linjen mellem disse ”roller” udvisket; Er det skuespilleren eller karakteren der taler her?

Publikum inddrages aktivt undervejs i forestillingen og udpeges til at ”spille” forskellige væsentlige karakterer i stykket – vidner, folk fra byen og endda på et tidspunkt Erik selv, da skuespilleren der hidtil har manifesteret ham, ikke længere orker at spille den rolle. Publikumsinddragelse er et ”teatertrick” der sprænger den fjerde væg og gør noget ved rummet og den sceniske kontrakt mellem skuespillere og publikum.

Der er altså både mange typer henvendelse og mange forskellige replik-retninger i spil igennem hele forestillingen. Gennemgående er denne leg med roller, hvor også publikum indbydes til at lege med. Det peger på teatret som fiktion – som noget vi netop leger – og det peger også på væsentlige temaer i forestillingen og hele historien: At man kan udgive sig for at være andre, eller blot at være anderledes end man virkelig er. Forklædning, maskering og bevidst fordrejning af narrativet er en del af plottet, som driver PRÆSTEN I VEJLBY frem.

OPGAVE – Leg med roller, undertekster og retninger

Nu skal I selv ”på gulv” og arbejde med replikker og retninger på disse. Ligesom replikker kan henvendes til mange forskellige – medspillere, publikummer, øvrige karakterer, sig selv – kan de også beriges med følelser og undertekst.

Undertekst er de følelser der ligger bag en given replik. Betoningen af replikkernes ord, skaber de følelser, de afføder hos publikum. Hvis en replik er ’Helt ok’ kan underteksten være det modsatte. Derfor kan rollerne i en forestilling blive fremstillet forskelligt alt efter hvilken instruktør og skuespiller, der arbejder med dem.

PÅ GULV

Leg med replikker!

I denne øvelse skal I lege med replikker fra forestillingen, så de får forskellige betydninger.

- Kopiere eller klip replikarket ud. Alle elever skal have en seddel med en replik – der må gerne være gengangere.
- Gør plads i rummet, så I kan gå ind og ud imellem hinanden.
- Gå rundt mellem hinanden og sig hver jeres replik igen og igen uden at interagere. Sørg gerne for, at der ikke er ’tomme huller’ på gulvet, så I fylder pladsen harmonisk ud.

Leg med undertekst!

Nu skal I ad flere omgange sige jeres replik med forskellige betoning og følelser lagt i ordene. Leg også med rytmen og stemmeføringen. Læreren stopper hver runde ved at sige ’frys’, og giver den næste instruks. Herefter går alle igen rundt imellem hinanden. Lad hver runde vare ca. 30 sekunder før der igen siges ’frys’ og den næste instruks sættes i spil. Prøv at sige replikken hurtigt, søvnigt, glad, vredt, ked, overrasket, lusket, hviskende, bange, stolt, nervøs, ligegyldigt, og som et lille barn, som en teenager, som en gammel... find gerne på flere.

Vær opmærksom på, hvad jeres stemmeføring gør ved kroppen, når I bevæger jer rundt samtidig med I siger replikken. Er der nogle betoning, som automatisk får kroppen til at gøre noget bestemt, når I siger replikken? Prøv at lege med replikken og jeres kropssprog til forskellige betoning og følelser efter eget valg.

Som afslutning på denne del af øvelsen, kan I stille jer op på en række og hver især vælge den følelse, I synes passer bedst til jeres replik, hvorefter I skiftevis går frem foran hinanden og leverer denne.

**OPGAVEN FORTSÆTTER
PÅ NÆSTE SIDE →**

Leg med retning på replikkerne!

Når I har arbejdet med undertekst, kan I udvide øvelsen ved at arbejde med retning og henvendelse på replikken.

- Gå sammen to og to og brug enten de replikker I netop har arbejdet med, eller vælg nye replikker.
- Prøv replikkerne af ligesom før – hvad kan de, alt efter hvilken følelse I lægger bag ordene?
- Hvordan kan jeres to replikker interagere?

- Og hvad sker der, hvis I ændrer retning på replikken?
- Leg med at sige en eller begge replikker til publikum, til hinanden som karakter, til jer selv, eller som "instruktion" til medspilleren i et metalag.
- Afprøv forskellige kombinationer af henvendelse og undertekst.

Vælg til sidst en eller to kombinationer ud og vis den eller disse for resten af klassen.

REPLIKARK – Se klippearke på side 19 →

Det er jeg virkelig glad for, at du siger.	Er der noget galt?	Og så var vi alene.
Jeg ønsker tillykke.	Jeg ledte efter noget at sige...	Hvad med dig, har du hørt det?
Det er velfortjent.	Ham skal du ikke nævne.	All ved, at han ikke kan styre sin hidsighed.
Jeg har altid forestillet mig, at jeg skulle leve alene.	Det er ligegyldigt. Det skal vi ikke tale om nu.	Følg efter mig, kom bare med.
Du afbrød mig!	Du kunne godt have givet ham en chance.	Du tror vel ikke, at jeg har haft noget med det her at gøre?
Nogle gange bliver jeg bange.	Hører du overhovedet efter, hvad jeg siger?	Hvad har I at sige om denne sag?
Kan vi så tale om noget andet?	Jeg ventede på, at han gjorde noget.	Det er min skyld. Det var mig, der fik det her til at ske.
Jeg er ikke hidsig.	Spørger du om jeg vil gifte mig med dig?	Det har intet med sagen at gøre..
Nej. Nej. Der er ikke noget galt.	Du trænger til at sove.	Jeg turde næsten ikke være i verden af frygt for, hvad jeg kunne finde på.
Og så var han stille igen.	Solen var ikke stået op. Det var nat.	Nej, man kan ikke få alt her i verden. Sådan er det.
Du forstyrrer ikke.	Nej, han svarede igen, og truede med at slå tilbage, men man skal ikke true mig.	Jamen, så er der vel ikke mere at fortælle?
Jeg står lige her.	Du er nødt til at gøre noget, Erik!	Jeg kommer til at savne dig.

Det er uomgængeligt at vi befinder os i en tid, hvor sandheden er en ganske flydende størrelse. Demokratiseringen af viden og de mange måder hvor både ægte nyheder og fake news kan spredes som en løbeild via internettets og SoMe's forgreninger, har gjort, at det for mange er svært at navigere i nyhedsstrømme og sandheder. For den enes sandhed er ikke nødvendigvis den andens sandhed?

I PRÆSTEN I VEJLBY spiller retssikkerhed og spørgsmålet om, hvorvidt der findes en objektiv sandhed og retfærdighed, en hovedrolle. Et af de helt store spørgsmål man som publikum efterlades med er, om sandheden i virkeligheden altid er en subjektiv størrelse, og om det er muligt at insistere på at man kan agere som et ærligt menneske?

I forestillingen orkestreres vidner og fortællinger, så det passer til en bestemt version af virkeligheden. Hele vejen igennem bliver det til spørgsmål om hvem der har set hvad - eller hvad folk tror de har set.

Dette blandes med skjulte agendaer og styrede fortællinger, som stykkets karakterer ikke har indsigt i, samt en utrænnet efterforsker i Herrefogeden Erik, som desuden både agerer efterforsker, advokat og dommer. Herved tilsidesættes det, vi i nutidigt sprog ville kalde armslængeprincippet imellem lovgivende, udøvende og dømmende magt – og i dette tilfælde også imellem private og embedsmæssige interesser. Hverken på Blichers tid eller i den tid hvor stykkets hændelser fandt sted, var armslængde en etableret praksis. Men hvordan står det til med retssikkerheden i Danmark i vor tid? Og med retssikkerhed og uvildighed i verden generelt?

I bogen *Den der råber lyver – Mediebrugerens manual til løgnens tidsalder*, fra 2017, skriver daværende chefredaktør for Zetland, Lea Korsgaard, bl.a. dette om emnet:

”Løgneren er ikke noget nyt fænomen i verdenshistorien. Det, der er nyt, er løgnens nye og gunstige betingelser for at opstå, spredes og opfattes som en sandhed. Og skal man forstå disse nye vækstbetingelser for løgneren, så skal man, tror jeg, forstå tre historiske skift, der har fundet sted nogenlunde parallelt i teknologien, i kulturen og i økonomien. I et kort rids ser de sådan ud:

For det første - og som det vigtigste – har den igangværende teknologiske revolution givet mulighed for, at ideer (...) kan sprede sig med lynets hast. (...) For det andet er skyggesiden af det 20. århundredes antiautoritære oprør begyndt at manifestere sig som en afgørende kamp mod etablerede autoriteter – præsteskrabet, den sorte skole, patriarkatet – er slået om i en mistro til enhver autoritet. (...) For det tredje har den offentlige debat for længe været frakoblet

den virkelighed, som har udhulet store dele af den vestlige middelklasses tro på en bedre fremtid. (...) Populismens alternative sandheder, som de er blevet kaldt, har fået et voksende marked at erobre.

Konsekvenserne af disse tre historiske skift er ikke bare et nyt vilkår for den moderne mediebruger i omgangen med information. Fake news er ikke bare et anliggende for Facebooks algoritmer. Trump erklærede krig mod ”mainstream-medier” er ikke bare seneste nyt i en konflikt mellem to parter. Hvad der er på spil i den nye medievirkelighed, er snarere noget fundamentalt i en meningsfuld tilværelse, nemlig den tillid, som fæstner ethvert menneske i et forpligtende fællesskab. Som mennesker er vi – mærkeligt, men jo fabelagtigt nok – sådan indrettet, at vi i udgangspunktet tror, at den vildfremmede fortæller os sandheden, når vi f.eks. spørger om vej. Vi tror på hinanden under normale omstændigheder, også på folk, vi ikke kender.”

(s. 17-19)

OPGAVE – Retssikkerhed, kilde-kritik og fake news

- **Diskuter** hvordan I selv forholder jer til begrebet sandhed?
- Er det objektivt eller subjektivt?
- Kan sandheden gradbøjes eller findes der noget som er mere sandt end andet?
- Og i så fald, hvordan afgøres det?
- Hvordan forholder det sig med retssikkerhed? I Danmark? Ude i verden?
- Hvordan er jeres egen oplevelse af retssikkerhed?
- Fake news? Hvordan forholder I jer til konceptet fake news? Hvordan oplever I det eksempelvis på SoMe?
- Hvordan kan I selv forholde jer kildekritisk til den information I får?

Skriv et debatindlæg til de sociale medier eller et nutidigt nyhedsmedie – men som en karakter fra PRÆSTEN I VEJLBY. Forestil jer, at I er en af karaktererne og gerne vil påvirke folkestemningen i sagen, i den retning som pågældende karakter finder gunstig. Brug den viden I har efter at have set forestillingen, og brug gerne både retoriske virkemidler og bevidst manipulation, til at påvirke sagen.

VÆRKLÆSNING OG REMEDIERING

FAG: Dansk, Dramatik

I Folketeatrets PRÆSTEN I VEJLBY er en kanoniseret novelle brugt som forlæg for et nyskrevet teatermanuskript, der siden er blevet til selve opførelsen. Sådan er det ret ofte; en god historie oversættes fra et medie til et andet. Det kan være når en roman bruges som udgangspunkt for en film, eller når en film oversættes til teater eller omvendt. Der findes massevis af eksempler på denne type remediering.

Litterære værker rummer - ud over beskrivelser af ydre handlinger og replikker - som regel en eller flere fortællerstemmer, samt beskrivelser af personernes tanker og følelser via disse fortællerstemmer. Når et litterært værk skal omskabes til levende teater, må man derfor overveje fortællerstemmerne. Nogle gange anvendes fortællere - som en slags filmisk voice over - andre gange lægges informationen i stedet andre steder i opsætningen. Her kan nogle informationer gives f.eks. gennem scenografien eller de valg der er truffet omkring forestillingens lydbillede.

Der findes mange måder at gribe remedieringen an på, for at skabe et nyt selvstændigt værk.

Vigtigt er det, at det enkelte værk kan stå alene - når du ser en film eller et teaterstykke der er bygget over et litterært oplæg, skal du ikke have læst bogen for at forstå det nye værk. Værket skal være forståeligt og give mening i sin egen ret.

På teatret foretages altid mange valg inden et manuskript ender som en scenisk fortolkning af det tekstlige oplæg. Dramatikeren og iscenesætteren bestemmer hastigheden hvormed publikum skal føres igennem historien. Der træffes et utal af valg ifht fortæller, det sceniske rum, det visuelle og lydlige univers osv.

Alt er valg og fortolkninger. Derfor kan samme manuskript også føre til vidt forskellige teateropsætninger alt afhængig af iscenesættelse, casting osv.

OPGAVE – Værklæsning

I skal nu selv arbejde med værklæsninger og remediering. Her tænker vi "værk" både som Blichers litterære værk og som det sceniske værk I har oplevet ved besøget i Folketeatret.

Læs Blichers originale novelle PRÆSTEN I VEJLBY
Læs også det korte uddrag fra første scene fra manuskriptet til forestillingen PRÆSTEN I VEJLBY (nedenfor).

Lav nu en sammenlignende analyse ud fra både de to tekster, og jeres egen oplevelse af teaterforestillingen. Brug følgende spørgsmål til støtte for jeres udforskning;

- Hvordan adskiller novellen sig fra teateropsætningen?
- Hvilke greb er der brugt i teaterudgaven for at gøre teksten levende? Og nutidig?

- Er der udeladt noget? Eller lagt noget til? Hvis ja, hvorfor tror I at dramatikeren/instruktøren har valgt netop dette?
- Hvad giver det til dramaturgien at der er trukket fra og lagt til?
- Er der ændret på grundlæggende præmisser som karakterer, den tid det foregår, miljøet eller synsvinklen?
- Undersøg baggrundshistorien for Blichers novelle: Hvordan har han forholdt sig til det originale materiale? Og igen: Hvad har han lagt til, trukket fra og hvordan har han skærpet dramaturgien?

OPGAVE – Remediering

- Hvad tænker I her efterfølgende om hele ideen med at opdatere en klassiker og overføre den fra et format til et andet? Kender I til andre eksempler på lignende opdateringer af klassikere, og hvor vellykkede synes I de har været?
- Hvis I selv skulle opdatere en klassiker, hvilken ville I så vælge? Og hvilket format ville I opdatere den til? Podcast, film, tv-serie, novelle eller noget helt andet?
- **Skriv** en synopsis til jeres remedierede værk.

Uddrag fra manuskript til PRÆSTEN I VEJLBY (første del af første scene)

SCENE 1 (*Det starter med*)

*(Den enorme kirkeklokke på scenen slår.
A klatrer op i dommerstolen og sætter sig.)*

(Klokken slår)

(Da klokken har slået sine slag, starter B og C en applaus, som de spreder til publikum.)

B
Det starter med, at Erik Sørensen bliver forfremmet til herredsfoged og dommer.

C
Sådan starter det.

A
Jeg bliver forfremmet til herredsfoged og dommer.

C
Jeg ønsker tillykke.

A
Jeg takker Gud.

B
Det er velfortjent.

A
Det er jeg virkelig glad for, at du siger.

B
Jamen, det er det, du er den oplagte dommer; retfærdig og vellidt.

A
Jeg takker igen, jeg takker Gud og mine afdøde forældre.

B
Ok.

C
De ville være stolte.

A
Jeg tænker; endelig.
Jeg tænker; nu starter livet.
Jeg tænker; sikke et ansvar, jeg vil gøre mit bedste for at dømme retfærdigt.
Jeg tænker; nu vil jeg se mig om efter en kone.

B
En kone? Sådan Erik.

A
Ja, jeg har ikke haft modet før nu. Jeg har altid forestillet mig, at jeg skulle leve alene ...
Jeg har egentlig altid være tilfreds med mit liv, men udnævnelsen åbner nye muligheder.

C (*ser på A*)
Præsten i Vejlbj har en datter.

A (*ser på C*)
Ja ... en dejlig datter. Det har jeg tænkt længe ...
Hun er smuk, har jeg tænkt ... og hun kan styre et hus. (*C rødmer*) Det ved alle. Efter morens død har hun sørget for både huset og sin far, og det har hun gjort godt.

B
Det har hun. Jeg har været heldig med min datter. Hun hedder i øvrigt Mette, og hun ligner sin afdøde mor på mange punkter. Hun har ...

C
Mette Qvist. Hej.

B
Du skal ikke afbryde din far! Du ved, hvor meget jeg hader at blive afbrudt.

C
Min far har et voldsomt temperament. Han kan eksplodere ud af det blå.

B

Du afbrød mig!

C

Man ved aldrig, hvad der pludselig tænder ham af. Han er hidsig.

B

Jeg er ikke hidsig.

C

Du er opfarende.

B

Jeg siger bare min mening.

C

Du kaster med ting.

B

Kaster med ting? Skulle jeg / kaste med ting?

C

Forleden kom en bonde forbi for at få afslag på sin tiende. Stakkels mand. Min far kastede en kobberlysestage gennem stuen, bonden nåede kun lige akkurat at dukke hovedet.

B

Han spildte min tid ... at bede om afslag på sin tiende ... hvem forhandler med Gud?

C

Du trængte ham op i en krog og skældte ham hæder og ære fra. Han var så bange, at han holdt op med at trække vejret.

B

En bonde betaler tiende til Gud, ikke til mig. Han skal ikke komme rendende her, det må være en sag mellem ham og Gud.

C

Nogle gange bliver jeg bange.

B

For mig?

C

Jeg bliver bange for dit ry. Folk snakker.

B

Lad dem snakke. Hvis man involverer sig med præsten i Vejlby, må man tage hele pakken. Og desuden falder jeg hurtigt ned igen. Det ved da alle. Bonden og jeg endte med at sidde overfor hinanden og drikke øl i god stemning. Er det ikke sandt?

C

Det er sandt.

B

Kan vi så tale om noget andet?

(scenen fortsætter)

PERSPEKTIVERING

FAG: Dansk, Dramatik

Når vi her fra Folketeatret vælger at kalde vores version af Blichers historie for "true crime" er der flere grunde. Dels er det catchy – true crime sælger! Det bevidner den overflod af true crime-historier vi for tiden har adgang til; som podcasts, tv-serier, bøger, artikler og film. Og dels er Blichers originale oplæg baseret løseligt på virkelige hændelser.

Blicher gav selv novellen undertitlen "En kriminalhistorie" og den opfattes af nogle som "verdens første krimi" – hvilket nok er en overdrivelse. Gennem alle tider har kriminalsager og menneskets iboende mørke sider interesseret, fascineret og pirret nysgerrigheden. Men hvad er det der optager os sådan i disse sager?

I PRÆSTEN I VEJLBY spiller etik, moral og religion store roller. Vi oplever en drukkædet præst med kort lunte og stort temperament og som Erik konstaterer i forestillingen; "Præsten i Vejlbj er en sammensat mand". Han er og opfører sig ikke som vi forventer af en Guds mand og har en lidt flosset moral. Men gør det ham til en potentiel morder? Han bliver jo selv i tvivl undervejs, og denne tvivl er et hovedtema i historien. Måske er det en del af det, der pirrer os, når vi sluger kriminalsager som underholdning? Tanken om hvorvidt vi selv kunne gøre det? Eller nogen vi kender? Hvor godt kender man egentlig sig selv, når det kommer til stykket? Hvor godt kender man sin nabo?

Samtidig spiller status ind – helt tilbage fra de græske dramaer og til nutidens clickbait; Mennesker fascineres når der er dybt at falde. Når individer med samfundsmæssig høj status; politikere, præster, kendisser eller royale dummer sig eller begår forbrydelser, sælger det.

OPGAVE – Skriv selv dramatik

I skal nu selv kaste jer ud i arbejdet som dramatiker. Ud fra en aktuel kriminalsag skal I skrive en dramatisk scene.

Husk at der i enhver scene er både en begyndelse, en midte og en slutning, ligesom handlingen gerne skal have en bevægelse (Fra godt til skidt, eller fra skidt til godt fx). Det gælder for en forestilling som samlet værk, men det gælder også i hver enkelt scene.

På samme måde er et dramaturgisk grundprincip også, at man altid bør skærpe præmissen: Hvordan sætter jeg situationen endnu mere på spidsen? Hvordan sørger jeg for, at mine karakterer har noget på spil?

Find en kriminalsag fra aktuelle nyheder. Det skal være noget der pirrer jeres nysgerrighed og vækker fantasien. Denne skal I bruge som afsæt for jeres videre arbejde med at omforme sagen til et stykke dramatisk tekst.

- Overvej plottet i jeres sag. Hvad er vigtigst at få med? Hvorfra fortælles historien? Skal noget udelades, for at skabe dramatisk spænding?
- Lav en handlingsbro og et dramaturgisk overblik – i notatform – over hele teaterstykket, som om I skulle skrive det hele. Men hold det kort.
- Skriv nu en enkelt scene fra jeres stykke. Vælg hvilken del af historien I vil fortælle. Hvilke karakterer skal være med? Hvordan er deres henvendelse? Hvilke dramaturgiske greb kan I bruge for at gøre handlingen spændende? Skal der nogle regibemærkninger til, for at man som skuespiller eller instruktør kan forstå hvad der er tænkt med scenen?
- Skriv scenen med replikker og regibemærkninger.

Ideer til videre arbejde med opgaven

- I kan arbejde videre med jeres små scener, ved at iscenesætte dem og spille dem for hinanden. I kan også bytte scener imellem jeres grupper, og give feedback på hinandens scener og komme med forslag til hvordan handlingen i den pågældende scene kan skærpes.

LITTERATUR OG REFERENCER

Korsgaard, Lea

Den der råber lyver – Mediebrugerens manual til løgnens tidsalder
(Zetland, 2017)

Hendricks, Vincent F og Vestergaard, Mads

Fake news - Når virkeligheden taber
(Gyldendal, 2017)

Bruner, Jerome

At fortælle historier – i juraen, i litteraturen og i livet
(Akademisk forlag, 2004)

Thurah, Thomas

Skyldig i drab (Gyldendal 2020)

Artikel om True Crime

True Crime – Cut Magazine cutmagazine.dk/true-crime

REPLIKARK – Klippeark

Det er jeg virkelig glad for, at du siger.	Er der noget galt?	Og så var vi alene.
Jeg ønsker tillykke.	Jeg ledte efter noget at sige...	Hvad med dig, har du hørt det?
Det er velfortjent.	Ham skal du ikke nævne.	All ved, at han ikke kan styre sin hidsighed.
Jeg har altid forestillet mig, at jeg skulle leve alene.	Det er ligegyldigt. Det skal vi ikke tale om nu.	Følg efter mig, kom bare med.
Du afbrød mig!	Du kunne godt have givet ham en chance.	Du tror vel ikke, at jeg har haft noget med det her at gøre?
Nogle gange bliver jeg bange.	Hører du overhovedet efter, hvad jeg siger?	Hvad har I at sige om denne sag?
Kan vi så tale om noget andet?	Jeg ventede på, at han gjorde noget.	Det er min skyld. Det var mig, der fik det her til at ske.
Jeg er ikke hidsig.	Spørger du om jeg vil gifte mig med dig?	Det har intet med sagen at gøre..
Nej. Nej. Der er ikke noget galt.	Du trænger til at sove.	Jeg turde næsten ikke være i verden af frygt for, hvad jeg kunne finde på.
Og så var han stille igen.	Solen var ikke stået op. Det var nat.	Nej, man kan ikke få alt her i verden. Sådan er det.
Du forstyrrer ikke.	Nej, han svarede igen, og truede med at slå tilbage, men man skal ikke true mig.	Jamen, så er der vel ikke mere at fortælle?
Jeg står lige her.	Du er nødt til at gøre noget, Erik!	Jeg kommer til at savne dig.